T.C. Erciyes Üniversitesi

Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi

**ARA RAPOR FORMU**

| | | | |
|---|---|---|---|
| Projenin Başlığı | **XVII. Yüzyıl İkinci Yarısında Etkin Bir Bani Ailesi: Köprülüler** | | |
| Proje No | SBD-08-478 | | |
| Proje Yürütücüsü | Doç.Dr. Yıldıray Özbek | | |
| Araştırmacı | Arş.Gör. Sultan Murat TOPÇU | | |
| Proje Türü | TEZ PROJESİ, DOKTORA | | |
| Proje Grubu | ( ) Fen ve Mühendislik ( ) Tıp ve Sağlık ( X) Sosyal Bilimler | | |
| Rapor No | 1 | Kapsadığı Tarih Dönem | …../…/ 20… - …../.../20… |
| Tahsis Edilen Ödenek | 12.395 | Gerçekleşen Harcama Tutarı | 12.255 |

**1. Dönem İçindeki Projeyle İlgili Bilimsel ve/veya Teknik Gelişmeler:** Gelişmeler proje planı ile karşılaştırılarak verilmeli, elde edilen veriler ile varılan ara sonuçlar, varsa materyal, yöntem ve kapsam değişikleri belirtilmeli ve tartışılmalıdır.

Bu çalışmanın konusunu, XVII. Yüzyıl ikinci yarısında Osmanlı İmparatorluğu'nda önemli görevlerde bulunan Köprülü ailesi üyelerinin, İmparatorluk toprakları içerisinde girişmiş oldukları imar faaliyetleri oluşturmaktadır. Köprülüler, Köprülü Mehmet Paşa'nın 15 Eylül 1656 tarihinde sadrazam olarak atanmasından sonra, Osmanlı bürokrasisinde etkin olmaya başlamış ve birçok bürokrat yetiştirmiş bir ailedir.

Çalışmada, Köprülü Mehmet Paşa , eşi Ayşe Hanım, Fazıl Ahmet Paşa, Fazıl Mustafa Paşa, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, Amcazade Hüseyin Paşa, Köprülüzade Numan Paşa, Köprülüzade Abdullah Paşa, Köprülüzade El-Hac Ahmet Paşa, Köprülüzade Abdülbaki Bey, Köprülüzade Esad Bey ve Köprülüzade Asım Bey'lerin İmar faaliyetleri vakfiye ve arşiv belgelerinden hareketle incelenmiştir. Çalışma esnasında; Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın II. Viyana Muhasarası'nda yenik düşmesinin Köprülü ailesi üyelerini de derinden etkilediği tespit edilmiştir. Bu tarihten sonra yetişen aile üyeleri hiçbir zaman atalarının Osmanlı sarayında edinmiş oldukları gücü ve konumu elde edememişlerdir. Özellikle Amcazade Hüseyin Paşa'dan sonra bu güç kaybı daha net bir şekilde hissedilir olmuştur. Bu dönemde yetişen aile üyeleri, ailenin tekrar eski gücünü kazanabilmesi için, saltanat üyeleri ve dönemin güçlü aileleri ile evlilik yoluyla bir takım bağlar oluşturmaya çalışmışlardır. Fakat bu evliliklerde Köprülü aile üyelerinin saraydaki eski güçlerini tekrar kazanmalarına yetmemiştir. Nevşehirli Damat İbrahim Paşa ve kapı halkının bilinçli politikalarıyla, Köprülü ailesi üyeleri artık başkent dışında küçük

memuriyetliklerle yetinmeye mecbur bırakılmıştır.

Köprülü ailesinin bu tarihi süreci, İmparatorluk toprakları içerisinde girişmiş oldukları imar faaliyetlerine de yansımıştır. Köprülü Mehmet Paşa ile başlayan imar hareketleri, oğlu Fazıl Ahmet Paşa ve damadı Merzifonlu Kara Mustafa Paşa tarafından yoğun bir şekilde devam ettirilmiştir. Amcazade Hüseyin Paşa'dan sonra artık ailenin saraydaki gücünün azalmasına paralel olarak oluşturulan vakıf kurumlarının da zenginlikleri azalmıştır. Artık aile üyeleri oldukça sınırlı bir bütçe ile yapılar yaptırmaya başlamıştır.

Bu çalışmanın ana kaynaklarını teşkil eden aileye ait vakfiye ve arşiv belgelerinden hareketle, Köprülü aile üyeleri tarafından imparatorluk toprakları içerisinde 24 cami, 5 mescit, 10 medrese, 15 hamam, 25 han, 3 bedesten, 19 mektep, 2 palanga, 1 darüşşifa, 4 kütüphane, 6 sebil, 4 türbe, 6 şadırvan, 2 imaret, 2 gümrükhane, 8 su terazisi, 1 namazgah, 2 musalla, 3 dershane-mescit, 2 köprü, 4 arasta, 1 yahudihane, 1 frenkhane, 1 maksem inşa ettirildiği tespit edilmiştir.

Bu eserlerden günümüze ulaştıkları tespit edilen yapılar tarafımızca bulundukları yerlerde incelenerek gözlem fişleri çıkartılmış, ayrıntılı fotoğrafları çekilerek, çizimleri yapılmıştır.

Bu yapıların dağıldıkları coğrafya dikkate alındığında, özellikle ticari alt yapıya sahip merkezlerin tercih edildiği anlaşılmaktadır. Özellikle ticaret yolları üzerinde yer alan yerleşim yerleri ve menziller bu tercihte önemli yer tutmaktadır. Amcazade Hüseyin Paşa'dan sonra başkent İstanbul'da aile üyeleri tarafından yapı inşa edilmemiş olması yukarıda bahsedilen saray içerisindeki güç kaybının en bariz örneğidir. Başkentte inşa edilen yapılar Divanyolu ve çevresinde yoğunlaşmakta olup, buda bu yapıların prestij yapıları olarak inşa edildiklerini göstermektedir.

Köprülü aile üyeleri tarafından inşa edilen yapılarla Osmanlı Mimarisi'ne çeşitli yenilikler getirilmiştir. Bunlardan bir tanesi başkent İstanbul'da inşa edilen külliyeler içerisinde yer alan bağımsız dershane-mescit uygulamasıdır. Ayrıca dershane-mescitlerin sekizgen planda inşa edilmiş olmaları da aile üyeleri tarafından mimariye getirilmiş bir yeniliktir. Yine Köprülü Fazıl Ahmet Paşa tarafından Divanyolu üzerinde inşa edilen bağımsız kütüphane binası ve kütüphanenin organizasyonu, Osmanlı Mimarisi açısından bir yenilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

**2. Dönem İçindeki İdari Gelişmeler:** Varsa, araştırmacı değişikliği, ek süre, yürütücünün kurum değişikliği v.b. bilgiler verilmelidir.

Proje zaman dilimi içerisinde proje yürütücüsü olan Doç.Dr. Yıldıray Özbek, Erciyes Üniversitesi'nden ayrılarak Akdeniz Üniversitesine geçmiştir.

**3. Dönem İçindeki Mali Gelişmeler:** Gerçekleşen harcamalar, varsa sağlanan ek bütçe ve olumsuz gelişmeler v.b. hususlar verilmelidir.

Proje sonlandırılma aşamasındadır. Projenin sonlandırılması için gerekli olan tez çıktılarının alınması için ek bütçe talep edilecektir.

**4. Proje Çalışma Takvimine Uygun Yürümüyorsa Gerekçeleri:** Proje çalışmaları kabul edilen çalışma takvimine uygun yürümüyor ise gerekçeleri açıklanmalıdır.

Proje çalışma takvimi doğrultusunda devam etmektedir.

**5. Çalışma Planı Değişiklikleri:** Başvuru formunda ortaya konan plandan farklı bir durum oluşmuş ise, bir sonraki dönemde yapılması planlanan çalışmalar belirtilmelidir.

**6. Dönem İçinde Yayımlanan ve Toplantılarda Sunulan Yayınlar/Bildiriler:** Dönem içinde yayımlanan yayınlar/bildiriler listelenmeli, birer kopyası sisteme yüklenmelidir. Ayrıca, araştırmacılar ABİS' teki yayın bilgilerini güncellemeli ve ekledikleri yayınları projeleri ile ilişkilendirmelidirler.

Sultan Murat Topçu, "Suriye'nin İdlip İline Bağlı Cisr-i Şuğur İlçesindeki Köprülü Mehmet Paşa'nın Vakıf Eserleri", **BİLİG**, 16.02.2010 tarihli kabul yazısıyla kabul edilmiştir.
Sultan Murat TOPÇU, "Köprülü Ailesinin Halep Vilayeti'ndeki Vakıf Eserleri ve Günümüzdeki Durumları", **Uluslararası Antep-Halep Vakıfları Sempozyumu 21-24 Aralık 2009**, (Baskıda)

Yazım alanları gerektiği kadar uzatılabilir